दोषैरितिसार्धश्लोकएकंवाक्यं मूलात्मूलंअज्ञानंतदारभ्य अवच्छिन्नैर्लूनैः मूलच्छेदेनैवदोषांश्छिंद्यात्ततश्चतेपश्चाच्छिन्नमूलतरुविलसितवत्कंचित्कालमनुवर्तमानाअप्यफलाएवेत्यर्थः मूलच्छेदेउपायं सदृष्टांतमाह विनाशयतीति संभूतमुत्पन्नमयम्मयंलोहनिगडंअयःवास्यधारामयंएवंकृतात्माध्यानसंस्कृताबुद्धिः तामसैःविपर्यासरूपैरविद्यादिदोषैःसहजैरनादिभिःसहनश्यतितान्नाशयित्वात्त्वयमपिक तकरजोवत्शाम्यति अत्रवास्यधारानिगडंछित्वात्त्वयमपिनश्यतीतिविवक्षयादृष्टांतदार्ष्टांतिकयोःसाम्यं ॥ २७ ॥ चतुर्थप्रश्नोत्तरमुक्त्वातृतीयप्रश्नोत्तरंपादत्रयेणाह राजसमिति शुद्धात्मकंसत्वं तच्चाक ल्मषं काममोहराहित्यात् गुणत्रयंदेहिनांदेहप्राप्तौबीजं आत्मवतोजितचित्तस्यतुसत्वंसमंब्रह्मतत्प्रापकं निर्दोषंहिसमंब्रह्मेतिसमशब्दस्यब्रह्मणिप्रयोगात् ॥ २८ ॥ प्रथमप्रश्नोत्तरमाह तस्मादिति स त्वंबुद्धिः ॥ २९ ॥ अथवेति आत्मादानेबुद्धिवशीकारायविहितं मंत्रवत्मंत्रयुक्तंयज्ञादिकंकर्मकेचिद्दुष्कृतमितिब्रूयुःसांख्याः पशुबीजादिहिंसामिश्रत्वात् तस्माज्जपादिरेवहिंसाहीनोधीशुद्ध्युपायःश्रेयानि तिभावः अत्रायंसांख्यवृद्धानामभिप्रायः नहिंस्यात्सर्वभूतानीतिनिषेधःपुरुषार्थोनतुक्रत्वर्थः येनास्याग्निषोमीयंपशुमालभेतेत्यनेनसमानविषयत्वंस्यात्यथाआहवनीयेजुहोतीति होमार्थस्याहवनीयस्यपदे जुहोतीतिहोमार्थेनैवपदेनापवादस्तद्वत् नचपुरुषार्थस्यसतःक्रत्वर्थत्वमपिनिषेधस्यवक्तुंयुक्तंकर्त्रधिकरणविरोधात् तत्रहिपुरुषार्थेनानृतंवदेदितिनिषेधेसत्यपिदर्शपूर्णमासप्रकरणेपुनःक्रत्वर्थतयानानृतंवदे दित्यनृतवदनंनिषिध्यतेक्रतुमध्येकारणविशेषात्पुरुषार्थनिषेधोल्लंघनेनुक्रतुवैकल्यंमाभूदिति तस्माद्भिन्नविषयत्वाद्विहिताविधितन्निषेधशास्त्रयोःपरिहृत्यापवादमुत्सर्गाःप्रवर्ततइत्यस्यन्यायस्याप्रवृत्तिः अ

भीष्मउवाच दोषैर्मूलादवच्छिन्नैर्विशुद्धात्माविमुच्यते॥ विनाशयतिसंभूतमयस्मयमयोयथा॥ तथाकृतात्मासहजैर्दोषैर्नश्यतितामसैः॥ २७॥ राजसं तामसंचैवशुद्धात्मकमकल्मषं॥ तत्सर्वंदेहिनांबीजंसत्त्वमात्मवतःसमं ॥ २८ ॥ तस्मादात्मवतावर्ज्यंरजश्चतमएवच॥ रजस्तमोभ्यांनिर्मुक्तंसत्त्वंनिर्मलता मियात्॥ २९॥ अथवामंत्रवद्ब्रूयुरात्मादानायदुष्कृतं॥ सर्वंहेतुरनादानेशुद्धधर्मानुपालने॥ ३०॥

धिकारिभेदादपितत्रतदप्रवृत्तिः गृहासक्तोहिहिंसाशास्त्रेऽधिक्रियते नतुविरक्तः तस्ययदहरेवविरजेत्तदहरेवप्रव्रजेदितिप्रव्रज्याविधानात् नचपहाश्रमोपिनित्यः तस्यरागतःप्राप्तत्वात्ब्रह्मचर्यादेवप्रव्रजेदितिविधिविरोधाच्च तस्माद्यथाश्येनेनाभिचरन्यजेतेतिशास्त्राच्छत्रुमा रणकामस्यश्येनोविधीयमानोहिंसात्मकफलद्वारानहिंस्यादितिशास्त्रंनिरुंधे तद्वत्स्वर्गपश्वादिकामस्यगृहमेधिनोज्योतिष्टोमेनस्वर्गकामोयजेतचित्रयायजेतपशुकामइत्यादिविधिःपशुबीजादिहिंसात्मकसा धनद्वारानहिंस्यादितिशास्त्रंनिरुणद्धितत्रश्चपुरुषःप्रत्यवैति यथोक्तं दृष्टवदानुश्रविकःसह्यविशुद्धिक्षयातिशययुक्तइति यथादृष्टःसुखोपायोदोषादियुक्तःएवंवैदिकोपीतिसांख्यकारिकार्थः स्वमतमाह सर्वैइतिपाठेपि सैषदाशरथीतिवत्संधिःसःमंत्रवान्यज्ञादिधर्मःअनादानेवैराग्येहेतुर्निमित्तंभवति चित्तशुद्धिद्वारानित्यानित्यवस्तुविवेकादिप्रनाड्याभवति तथाशुद्धधर्मःशमादिस्तस्यापिरक्षणेसएवयज्ञादिध र्मोभवति अयमर्थः विविदिषंतियज्ञेनेत्यादिश्रुतेरश्वेनजिगमिषतीत्यादौगतावश्वस्येवविद्यायांयज्ञादीनांहिंसायुक्तधर्माणांसाधनत्वंगम्यते तथाशांतोदांतइत्यादिनानिवृत्तिरूपस्यापिअहिंसादेर्धर्मस्यवि द्यासाधनत्वंगम्यते यथाद्वावश्वौरथेनियुक्तावविरुद्धदिक्क्रियौसंतावेवेष्टदेशंरथिनंनयतोनतुतयोरन्यतरस्येषदपिविरुद्धदिक्क्रियत्वेएवंयज्ञईषदप्यहिंसाशास्त्रविरोधीचेत्तेनसहैकार्थ्यंनभजेदितियज्ञादिव्य तिरिक्तहिंसायाएवाहिंसाशास्त्रेणानर्थहेतुताबोध्यतइति तथाचसूत्रं सर्वापेक्षाचयज्ञादिश्रुतेरश्ववदिति यस्तुकाम्योयज्ञस्तस्यास्त्वंशतोदोषहेतुत्वंननःकिंचिच्छिन्नं स्वल्पःसंकरःसपरिहारःसप्रत्यवमर्शइतिसां ख्याचार्यवचनमपितद्विषयमेवपुण्येकर्मणिस्वल्पोहिंसाजन्योऽधर्मसंकरःस्वल्पेनापिप्रायश्चित्तेनपरिहर्तुंशक्योःपरिहारेवाफलकालेसोढुंशक्यःसुखसमुद्रमग्नोहिदुःखकणिकांसोढुमर्हतीतिसर्वमनवद्यं॥ ३०॥

Digitized by Google